

РЕФОРМУВАННЯ АРХІТЕКТУРНОЇ ОСВІТИ

І. В. Бірілло

Україна, м. Київ, Національний авіаційний університет

8inna@i.ua

Освіта – основа інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави. Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями [1].

Провідним орієнтиром в XXI столітті в суспільстві знань постають гуманізація та інтелектуалізація соціальних відносин, а першочергового значення набувають знання та інформація. Актуальність проблеми обумовлюється перетворенням освіти на один з вирішальних соціокультурних чинників інформаційного суспільства. З огляду на динамічні зміни у сучасному глобалізованому світі, які детермінували нові вимоги до рівня освіти, професійної підготовки і компетентностей фахівців, сьогодні на національну вищу освіту покладається завдання формування сучасної національної еліти, здатної забезпечити відтворення та розвиток інноваційного потенціалу демократизації суспільства.

Реорганізація освіти відповідно до вимог сучасності – комплексне завдання. Воно включає модернізацію управління як всієї системи освіти, так і окремими її закладами; зміну форм і методів навчального процесу; підвищення якості навчання студентів; перегляд кількості напрямів підготовки; постійне підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу; забезпечення академічної і трудової мобільності студентства; інноваційні підходи до проблем фінансування та самофінансування освітніх закладів тощо. Зокрема, у Національній доктрині розвитку освіти пріоритетним розвитком визначено впровадження новітніх інформаційно-комунікативних технологій, а поєднання освіти і науки розглядається як умова модернізації системи освіти, головне джерело її подальшого розвитку [2].

Актуальні проблеми становлення сучасної освітньої парадигми та модернізаційних зрушень в системі вищої освіти проаналізовані в роботах В. П. Андрущенка, М. З. Згуровського, І. А. Зязюна, С. Ф. Клепка, К. В. Корсака, В. Г. Кременя, В. І. Лугового та інших вітчизняних нау-

ковців. В роботах Д. Белла, З. Бжезинського, І. Валлерстайна, У. Дайзарда, Ж. Еллюля, Г. Кана, Г. Кіссінджера, Р. Коена, Ж.-Ф.Ліотара, Т. Куна, М. Макклюєна, Й. Масуди, Р. Рорті, Т. Стоуньєра, А. Тоффлера, А. Турена, Ф. Уєбстера, П. Фейєрабенда, М. Фуко, Ф. Фукуями, Ю. Хаяші, Ф. Хіггса, П. Штомпки, К. Ясперса відображено проблеми концептуальних засад глобальних змін суспільства, визначено теоретичні (наукові, інтелектуальні) знання, інновації та інформаційні технології.

Ключові проблеми інформатизації освіти як складової інформатизації суспільства, аналіз педагогічного потенціалу інформатизації навчального процесу розкрито в працях В. Ю. Бикова, А. Ф. Верлани, А. М. Гуржія, Ю. О. Дорошенка, А. П. Єршова, М. І. Жалдака, Ю. О. Жука, Ю. І. Машбиця, І. Ф. Прокопенка, В. Д. Руденка, О. В. Співаковського та багатьох інших науковців.

Аналіз проблем інформатичної освіти, дослідження теоретичних і методичних аспектів навчання інформатики в сучасних умовах знайшли відображення в працях А. П. Єршова, М. І. Жалдака, К. К. Коліна, Е. І. Кузнєцова, О. А. Кузнєцова, М. П. Лапчика, В. М. Монахова, Н. В. Морзе, О. О. Ракітіної, Ю. С. Рамського, С. А. Ракова, С. О. Семерікова, В. Ф. Сухіної, Ю. В. Триуса та інших.

Проте, не зважаючи на достатню кількість наукових публікацій з численних питань реформування національної вищої освіти, сьогодні чітко окреслюється коло проблем, які потребують подальшого осмислення й аналізу.

Структурне реформування національної системи вищої освіти, зміна освітніх програм і проведення необхідних інституційних перетворень у вищих навчальних закладах України здійснюється в рамках Болонського процесу. У багатьох його документах зазначається, що він не передбачає уніфікації змісту освіти, натомість кожна країна-учасниця має зберегти національну палітру, самобутність та надбання у змісті освіти і підготовці фахівців з вищою освітою, а далі запровадити інноваційні прогресивні підходи до організації вищої освіти.

Аналіз теорії та практики архітектурної освіти свідчить, що рівень професійної підготовки молодих архітекторів не відповідає міжнародним вимогам, що негативно позначається на продуктах архітектурної діяльності, а отже, на якості навколишнього середовища та життя суспільства в цілому. Це зумовлено суперечністю між потребою послідовного, цілеспрямованого залучення майбутніх фахівців до професійного та соціокультурного досвіду, опанування новітніми інформаційно-комунікаційними технологіями та відсутністю ефективних освітніх технологій формування професійної культури майбутніх архітекторів [3].

Світовий і вітчизняний досвід сучасної архітектури свідчить про те,

що єдиний процес інформатизації в архітектурі розвивається по двох паралельних руслах: перше – технологічний супровід проектування, істотно інтенсифікує і змінює його процесуальне зміст. Друге – дослідження, що проводяться у віртуальному середовищі (або віртуальні дослідження), що активізують творчий потенціал проектувальника і формують професійну мову сучасного архітектора. Вітчизняна практика вищої архітектурної освіти розвивається в основному в першому руслі – спонтанного впровадження цифрових технологій шляхом вивчення пакетів комп’ютерних програм. Це задовольняє, насамперед, попит архітектурно-будівельного ринку на фахівця, що володіє ремеслом, необхідним для оформлення проектної документації в електронному вигляді. Однак така спеціалізація не служить розвитку художньої складової архітектурної професії [4].

Різним теоретичним і методичним аспектам підготовки архітекторів у системі вищої освіти присвячено дослідження К. С. Алабяна, Ю. С. Асєєва, Л. Г. Бачинської, М. Г. Бархіна, Є. Д. Білоусова, Ю. М. Білоконя, В. М. Вадимова, Ю. П. Волчок, Н. В. Докучаєва, М. М. Дьоміна, В. І. Єжова, О. В. Кашенка, Л. М. Ковальського, Г. І. Лаврика, І. Г. Лежани, В. П. Мироненка, В. Є. Михайленка, Д. Л. Мелодинського, Н. Ф. Метленкова, Т. Ф. Панченка, О. С. Слепцова, Г. Ю. Сомова, В. О. Тімохіна, В. В. Товбича, М. А. Туркуса, В. П. Уреньова, В. Р. Усова, Г. Й. Фільварова, У. А. Кисельової, І. С. Ніколаєва, М. В. Никольського, Н. Ф. Нечаєва, Е. А. Левінсона, С. О. Хан-Магомедова, Л. П. Холодової, М. І. Яковлева, О. В. Чемакіна, Ю. О. Дорошенка, Ю. М. Ковальова, О. А. Трошкіна, Л. М. Бармашина, Г. І. Болотова.

Проблеми архітектури і архітектурної освіти також постійно знаходяться в центрі уваги міжнародних суспільних та професійних організацій. Зокрема, ці проблеми представлено в Хартії Міжнародного Союзу архітекторів та ЮНЕСКО «Про освіту архітекторів», яка прийнята на XIX Міжнародному конгресі МСА в Барселоні в 1996 році; у міжнародних програмах ЮНЕСКО «Всесвітнє природне і культурне надбання в руках молодих», у програмі МСА «Архітектори у школі».

Проблемам навчання майбутніх архітекторів власне комп’ютерних технологій архітектурного проектування та візуалізації спроектованих об’єктів донині приділяється вкрай мало уваги. Зазначене пояснюється певною консервативністю архітекторів щодо активного використання інноваційних засобів і технологій у своїй діяльності, відсутністю належної підготовки у більшості науково-педагогічних працівників та певним запізненням щодо розробки та впровадження у практику інструментальних програмних засобів архітектурного проектування порівняно з інженерними САПР. Разом з тим, можна назвати публікації, присвячені на-

вчанню майбутніх архітекторів сучасних комп'ютерних технологій архітектурного проектування та опануванню відповідного програмного інструментарію [3; 4; 5]. Проте таких робіт досить мало, а їх зміст не відповідає повною мірою на запити освітньої практики та свідчить про недостатню кваліфікацію (щодо розв'язуваної проблеми) їх авторів і неповне розуміння ними актуалізованих завдань модернізації вищої архітектурної освіти у плані її інформатизації.

Роль і значення архітектурної освіти неухильно зростає, вона стає предметом досліджень, у тому числі й дисертаційних, у соціології, психології, культурології тощо. У педагогічній науці архітектурна освіта представлена ідеями та діяльністю різних дослідників, які розглядають теоретичні аспекти та навчально-методичні основи архітектурної освіти, методологію креативного навчання, вивчають архітектурну освіту за кордоном, розробляють конкретні методики архітектурно-художньої освіти, зокрема, професійної підготовки майбутнього архітектора засобами образотворчого мистецтва.

У сучасних умовах інформатична освіта набуває особливого значення у професійній підготовці майбутніх архітекторів, оскільки швидкий процес інформатизації практики архітектурного проектування потребує від сучасного архітектора знань і умінь щодо доцільного й ефективного застосування інформатичних засобів, методів і технологій у власній професійній діяльності, що загалом визначає фахово-інформатичну компетентність архітектора. Тому предметом інформатичної освіти у структурі вищої архітектурної освіти є інтелектуальні технології створення архітектурного проекту за допомогою комп'ютерно-комунікаційних апаратних та програмних засобів.

Отже, нинішня зміна освітніх цілей та ціннісних орієнтирів потребує кардинального оновлення змісту вищої архітектурної освіти.

Згідно чинного законодавства України про освіту структура освіти включає: дошкільну освіту; загальну середню освіту; позашкільну освіту; професійно-технічну освіту; вищу освіту; післядипломну освіту; аспірантуру; докторантуру; самоосвіту.

Вивчення стану вищої архітектурної освіти в Україні показало, що фахівців галузі знань «Будівництво та архітектура», «Мистецтво» готують сьогодні у вищих навчальних закладах I-IV рівнів акредитації у відповідності з напрямками, за якими здійснюється підготовка фахівців у навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста, бакалавра, спеціаліста та магістра (табл. 1).

Вищими навчальними закладами, згідно чинного законодавства в Україні є технікум (училище), коледж, інститут, консерваторія, академія, університет та інші. [1]

Таблиця 1

Перелік напрямків, за якими здійснюється підготовка фахівців у навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста, бакалавра, магістра та спеціаліста

Галузь	Молодші спеціалісти	Бакалаври	Спеціалісти	Магістри
0601 Будівництво та архітектура	будівництво та експлуатація будівель і споруд 5.06010101	архітектура 6.060102	архітектура будівель і споруд 7.06010201	архітектура будівель і споруд 8.06010201
			містобудування 7.06010202	містобудування 8.06010202
	архітектурне проектування та внутрішній інтер'єр 5.06010201		дизайн архітектурного середовища 7.06010203	дизайн архітектурного середовища 8.06010203
			реставрація пам'яток архітектури та містобудування і реконструкція об'єктів архітектури 7.06010204	реставрація пам'яток архітектури та містобудування і реконструкція об'єктів архітектури 8.06010204
0202 Мистецтво	дизайн 5.02020701	дизайн (за видами) 6.020207	дизайн (за видами) 7.02020701	дизайн (за видами) 8.02020701

Відповідно до статусу вищих навчальних закладів законодавчо встановлено чотири рівні акредитації:

перший рівень – технікум, училище, інші прирівняні до них вищі навчальні заклади (підготовка фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем – молодший спеціаліст);

другий рівень – коледж, інші прирівняні до нього вищі навчальні заклади (підготовка фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем – бакалавр);

третій і четвертий рівні (залежно від наслідків акредитації) – інститут, консерваторія, академія, університет (підготовка фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем – спеціаліст, магістр). [1]

Загальноосвітні процеси глобалізації та становлення інформаційного суспільства призводять до адекватної зміни освітніх цілей та цінніс-

них орієнтирів особистості, що у свою чергу зумовлює відповідне оновлення змісту освіти та здійснення навчального процесу. Основою такого оновлення в світовій практиці нині прийнято компетентнісний підхід.

Формування і розвиток інформатично-комунікативної компетентності майбутнього архітектора та її складової – фахово-інформатичної компетентності – здійснюється під час наскрізної інформатичної підготовки: спочатку у середній загальноосвітній школі, затим, ступенево-поетапно, в університеті, потім, за потребою – у післядипломній освіті, під час професійної діяльності. Відповідно до сказаного виділятимемо такі етапні рівні: початкова загальноосвітня інформатична компетентність $\Rightarrow$ базова інформатична компетентність $\Rightarrow$ фахово-інформатична компетентність $\Rightarrow$ акмеологічна фахово-інформатична компетентність. Тобто, компетентнісний підхід трансформується у акмеологічний підхід.

Архітектор навчається все життя і при цьому має постійно слідкувати за новітніми науковими розробками. Тобто, архітектурна освіта, як ніяка інша відповідає нинішній освітній концепції навчання впродовж життя.

Зважаючи на різноплановість фахової підготовки та складність професійного й духовного становлення молодого архітектора, системна інтеграція художніх, наукових і технічних (інженерних) знань має відбуватися впродовж усього процесу формування, становлення і розвитку архітектора як професіонала: спочатку під час допрофесійного (пропедевтичного) навчання, затим – під час фахової підготовки у вищих навчальних закладах, насамкінець, у процесі професійного (акмеологічного) зростання і саморозвитку під час виробничої діяльності.

Процес підготовки майбутніх архітекторів до професійної діяльності розглядаємо як складну динамічну систему, яка ґрунтується на комплексі теоретико-методологічних підходів і забезпечує формування компетентного креативного фахівця нової генерації, підготовленого для здійснення професійної діяльності із застосуванням комп'ютерних засобів та інформатичних технологій, а також здатного до активної конкуренції на ринку праці та безстресової соціалізації.

Концептуальні положення підготовки майбутніх архітекторів проявляються у формі провідних тенденцій і визначають стратегію цього процесу. До таких насамперед можна віднести: гуманізацію; гуманітаризацію; фундаменталізацію; забезпечення неперервності освіти; міждисциплінарний та інтернауковий характер знань; інтелектуалізацію навчальної і професійної діяльності; динамізацію.

Реформаційні заходи в системі архітектурної освіти на сучасному етапі можуть прислужитися активізації індивідуально-орієнтованого навчання та особистісного підходу до розвитку творчих здібностей сту-

дентів, забезпечити в процесі навчання формування самостійного аналітичного мислення студентів, слугувати вдосконаленню професійної підготовки спеціалістів, здатних працювати в умовах глобалізованої економіки. Від цього багато в чому залежить, якою мірою майбутні спеціалісти зможуть поєднувати сучасні знання, професіоналізм із соціальною активністю і високою моральністю. Адже кінцевим результатом діяльності усіх рівнів освіти є всебічно освічена особистість, яка адекватно сприймає реальність, має системний світогляд і спроможна ухвалювати оптимальні рішення відповідно до профілю своєї діяльності. Підсумовуючи вищевикладене, можна зазначити, що з огляду на стратегічні пріоритети розвитку України в XXI столітті (ефективність соціально-економічного реформування, конкурентоспроможність національної економіки, розбудова соціально-правової держави, міжнародне визнання тощо), інноваційні заходи в системі національної вищої освіти є стратегічно обумовленими і закономірними, а реформування її структури постає нагальною необхідністю.

Список використаних джерел

1. Про освіту Закон від 23.05.1991 № 1060-XII [Електронний ресурс] / Верховна Рада УРСР. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>
2. Про національну доктрину розвитку освіти : Указ Президента України від 17.04.2002 року № 347 // Офіційний вісник України. – 2002. – №16. – С. 11-14.
3. Качуровская Н. М. Формирование профессиональной культуры будущих специалистов-архитекторов в образовательном процессе вуза : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.08 – теория и методика профессионального образования / Качуровская Наталья Михайловна ; Курский государственный университет. – Курск, 2005. – 183 с.
4. Рочегова Н. А. Компьютерное моделирование в процессе формирования основ архитектурной композиции (начальная стадия высшего профессионального архитектурного образования) : автореф. дис. ... канд. архитектуры : 05.23.20 – теория и история архитектуры, реставрация и реконструкция историко-архитектурного наследия / Рочегова Наталия Александровна ; Московский архитектурный институт (государственная академия). – М., 2010. – 20 с.
5. Литвин В. А. Педагогічні умови формування інформаційної культури майбутніх архітекторів у вищих навчальних закладах / Віталій Литвин // Молодь і ринок. – 2012. – №6 (89). – С. 136-140.